

Bratislava, 27. február 2020

Tlačová správa

Iniciatíva To dá rozum prináša odporúčania pre komplexné skvalitnenie školstva na Slovensku

Nezisková organizácia MESA10 spustila v roku 2016 iniciatívu **To dá rozum** s cieľom definovať príčiny súčasného nepriaznivého stavu školstva na Slovensku a navrhnúť v ňom systémové zmeny. V októbri 2019 publikovala [Analýzu zistení o stave školstva na Slovensku](#), v ktorej prezentovala kľúčové problémy, ich príčiny, súvislosti a dopady deliace nás od želaného stavu vo vzdelávaní a vysokoškolskej vede. Analýza bola založená na rozsiahlom kvalitatívnom a kvantitatívnom prieskume s viac ako 650 účastníkmi rozhovorov a 15-tisíc respondentmi dotazníkového prieskumu z oblasti školstva a tiež z radov zamestnávateľov.

Ako odpoveď na zistené problémy a ich príčiny prináša iniciatíva **To dá rozum** **Odporúčania pre skvalitnenie školstva na Slovensku** od materských až po vysoké školy vrátane vedeckej a umeleckej činnosti na vysokých školách, ktoré postupne predstaví na konferenciách v Bratislave (27.2.), Banskej Bystrici (26.3.) a Košiciach (27.3.). Odporúčania na zmeny vychádzajú aj z **príkladov dobrej praxe** vo vzdelávaní na Slovensku, ktoré členovia tímu identifikovali počas kvalitatívneho prieskumu, a ktoré sa podarilo zozbierať **od takmer stovky ich realizátorov** [cez webstránku To dá rozum](#). Príklady sú dôkazom, že aj napriek nepriaznivému stavu školstva ako celku mnohé školy, mimovládne organizácie a ďalšie inštitúcie už aj dnes prinášajú inovácie a pozitívne zmeny pre deti, žiakov, študentov, učiteľov a ostatných zamestnancov škôl. Zdrojom pre formulovanie prezentovaných odporúčaní boli aj **príklady dobrej praxe zo zahraničia**. Ich zber sa uskutočnil počas študijných návštev členov projektového tímu vo viacerých krajinách pri početných konzultáciách s odborníkmi z rôznych medzinárodných inštitúcií (napríklad OECD, EUA, EURASHE, ENQA), ako aj štúdiom **analýz vzdelávacích politík** v jednotlivých témach v medzinárodnom kontexte.

Odporúčania pre skvalitnenie školstva na Slovensku vychádzajú z troch princípov. Prvým je zvýšenie **kvality vzdelávania** na všetkých stupňoch, od materských až po vysoké školy, vrátane **vedy** na vysokých školách. Druhým je zabezpečenie **rovnosti príležitostí** pre všetky deti, žiakov a študentov, ktorí čelia v prístupe ku vzdelávaniu rôznym prekážkam z dôvodu ich zdravotného či sociálneho znevýhodnenia. Tretím je dôraz na to, aby **sa deti, žiaci, študenti, ako aj učelia** a ďalší zamestnanci **cítili v školách dobre**, učili sa a pracovali v príjemnom prostredí a pozitívnej atmosfére.

Odporúčania, ktoré prináša iniciatíva *To dá rozum*, sa usilujú o **komplexnú zmenu vzdelávania a vysokoškolskej vedy na Slovensku**. Ako zdôrazňuje riaditeľka iniciatívy Renáta Hall: „*Keďže jednotlivé odporúčania na seba úzko nadväzujú, nedajú sa realizovať len vo forme „kozmetických“ úprav existujúceho systému. Pri ich formulovaní sme vychádzali z toho, že všetkým aktérom v školstve je v prvom rade potrebné poskytovať dostatočnú podporu. Až potom môžeme očakávať, že bude možné zavádzať zmeny do praxe.*“ Zlepšovanie školstva na Slovensku vníma iniciatíva *To dá rozum* ako **systematický a permanentný proces**. Po príprave a zavedení akejkoľvek zmeny je vždy potrebné dôsledne vyhodnocovať jej dopady a na základe toho navrhovať úpravy a zavádzať ďalšie zlepšenia.

Jadrom navrhovaných zmien je **nový model vzdelávania**, ktorý je **otvorený, priestupný a flexibilný**. Tento model umožní všetkým učiacim sa postupovať na vyššie stupne vzdelávania a do zamestnania bez rizika uviaznutia v slepej uličke a ukončenia vlastnej vzdelávacej dráhy bez získania kvalifikácie. Ako upozornila analytička *To dá rozum* Katarína Vančíková: „*Pozornosť treba upriamiť na prvé roky života dieťaťa. Preto by sa rozvoj kvalitného a pre všetkých dostupného systému vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve mal stať skutočnou prioritou. Dôležité je garantovať všetkým deťom od 3 rokov účasť na tomto programe a vytvoriť silnú sieť poskytovateľov včasnej podpory pre rodiny a deti so zdravotným a sociálnym znevýhodnením už od narodenia.*“ V novom modeli na úrovni základnej školy odporúčame predĺžiť prvý stupeň vzdelávania o jeden rok. Druhý stupeň základnej školy navrhujeme rozšíriť o dobrovoľný 10. ročník, ktorý môže časti žiakov pomôcť úspešne ukončiť základnú školu a zvoliť si smer ďalšieho vzdelávania podľa svojich schopností a záujmov. Na úrovni stredných škôl navrhujeme zaviesť jeden rok spoločného všeobecného vzdelávania na všetkých maturitných odboroch s následnou špecializáciou štúdia v ďalších rokoch. Podľa Renáty Hall je vo vysokoškolskom (VŠ) vzdelávaní dôležité *“podporiť vznik na prax orientovaného VŠ vzdelávania rozšírením profesijných bakalárskych programov, ako aj zavedením prepojenia poznatkov na prax v akademických programoch”*. Vysoké školy by sa mali otvoriť. Študenti a akademici by mali častejšie chodiť na mobility do zahraničia a zahraniční študenti a akademici by sa mali stať integrálnou súčasťou života VŠ. Odporúčame, aby štát podporil účasť našich vedcov na medzinárodných projektoch napríklad cez financovanie kladne hodnotených projektov v rámci schém Horizontu Europe.

V oblasti **obsahu vzdelávania, spôsoboch výučby a formách hodnotenia** navrhujeme vypracovať nové štátne vzdelávacie programy zjednotené pre jednotlivé stupne vzdelávania. Okrem aktualizovaného obsahu a cieľov vzdelávania by nové štátne vzdelávacie programy mali pomenovať aj odporúčané stratégie výučby a hodnotenia a poskytnúť tak učiteľom praktické návody pri zavádzaní zmien do vyučovania. „*Na prvom stupni základných škôl navrhujeme vyučovať vo väčších časových celkoch, v rámci ktorých môžu učitelia aplikovať rôzne aktivizujúce stratégie výučby. Na druhom stupni navrhujeme podporiť*

učenie sa v súvislostiach rozvrhnutím učiva do vzdelávacích oblastí. Stredné školy by mali poskytovať dostatočný priestor na rozvíjanie odbornosti v jednotlivých predmetoch v prípade gymnázií a odborných vedomostí a zručností v prípade stredných odborných škôl. Navrhujeme preto modulovo vystavané obsahy vzdelávania, v rámci ktorých sa odporúčaná skladba predmetov určí v spolupráci s praxou," informovala analytička Petra Fridrichová. Na prvom stupni základných škôl zároveň navrhujeme nahradiť známkovanie opisnými formami hodnotenia, ktoré sa zamerajú na motiváciu k ďalšiemu učeniu sa a na pomenovanie silných stránok žiaka a žiačky a oblastí, v ktorých sa môže ďalej zlepšovať a napredovať.

Pre skvalitnenie výučby a podporu akademickej etiky na úrovni **vysokých škôl** odporúčame podporiť **vybudovanie centier pre rozvoj pedagogických zručností** vysokoškolských učiteľov a znížiť rozsah kontaktnej výučby. „*Dôsledné dodržiavanie akademickej etiky u študentov, učiteľov a vedeckých či umeleckých pracovníkov na vysokých školách považujeme za kľúčové a odporúčame ho zabezpečiť cez vzdelávanie študentov a učiteľov, zabezpečenie anti-plagiátorského softvéru, tvorbu a implementáciu etických kódexov na VŠ, ako aj odoberaním podvodne získaných titulov,*“ vysvetľuje analytik Stanislav Lukáč.

Podstatou odporúčaní v oblasti **individualizovanej podpory vo vzdelávaní** je uznanie rozmanitosti potrieb, potenciálu a záujmov učiacich sa a poskytnutie dodatočnej podpory vo vzdelávaní všetkým, ktorí ju potrebujú. „*Podpora by sa však nemala odvíjať od diagnózy, ale od konkrétnych vzdelávacích potrieb jednotlivých detí, žiakov a študentov. Poskytovanie podporných opatrení na jednej zo šiestich úrovní podpory by malo byť nárokovateľné v školách na všetkých stupňoch vzdelávania a malo by byť dostatočne a flexibilne financované zo strany štátu,*“ zdôraznila analytička iniciatívy Miroslava Hapalová. Keďže zavedenie **nárokovateľných podporných opatrení** vo vzdelávaní si bude vyžadovať posilnenie personálnych kapacít, navrhujeme, aby **každá škola mala možnosť zamestnať školského špeciálneho pedagóga alebo odborného zamestnanca** a aby na základných a stredných školách pôsobili **podporné tímy**. Na vysokých školách navrhujeme vybudovanie **vysokoškolských poradenských pracovísk**. Odporúčame tiež cielene podporiť prestupy žiakov zo špeciálnych do bežných škôl prostredníctvom vypracovania **tzv. tranzitívnych plánov** a poskytovania príspevkov pre špeciálne školy, ktoré zabezpečia pomoc bežným školám, aby prestupujúcim žiakom účinne pomáhali.

Na **skvalitnenie práce pedagogických, odborných a akademických zamestnancov** navrhujeme zabezpečiť **atraktívne platové ohodnotenie** tak, aby sa pomer medzi priemernou mzdou učiteľov a vysokoškolsky vzdelaných ľudí na Slovensku vyrovnal priemeru krajín OECD. Rovnaký princíp navrhujeme **aj pri VŠ zamestnancoch**, ktorí zaostávajú o 10 percentuálnych bodov za zamestnancami s PhD v národnom hospodárstve. „*V príprave učiteľov odporúčame rozšíriť a skvalitniť pedagogické praxe počas štúdia v učiteľských programoch a tiež posilniť výučbu všeobecnej aj odborovej didaktiky tak, aby*

absolventi získali nielen vedomosti o tom, čo majú vyučovať, ale najmä zručnosti v tom, ako to majú učiť," uviedol analytik To dá rozum Jozef Miškolci. **Učiteľov je tiež potrebné pripraviť na to, aby výučbu dokázali individualizovať a zohľadňovať rozmanitosť potrieb a charakteristík svojich žiakov.** Z tohto dôvodu navrhujeme zaviesť oblasti špeciálnej pedagogiky a inkluzívneho vzdelávania ako povinné súčasti vysokoškolskej prípravy pedagógov. Odporúčame tiež zabezpečiť kvalitné, rozmanité a dostupné možnosti profesijného rozvoja pre pedagogických a odborných zamestnancov a podporiť neformálne vzdelávanie a sieťovanie škôl. **Pre skvalitnenie doktorandského štúdia** navrhujeme podporiť **vznik doktorandských škôl** rozvíjajúcich vedecké a do praxe prenositeľné zručnosti. Odporúčame **zrušiť vedecko-pedagogické tituly profesor a docent a vytvoriť funkčné miesta**, kde hlavným kritériom bude aktuálna kvalitná vedecká, umelecká a/alebo pedagogická práca. *"Toto prispeje k otvoreniu vysokých škôl akademikom zo zahraničia a mladším pracovníkom,"* uviedla Renáta Hall.

Aby bol vzdelávací systém ako celok a aj jednotlivé školy **efektívne riadené**, je potrebné zabezpečiť dostatočné financovanie a kvalitných ľudí na riadiacich pozíciách. Ako zdôraznil analytik iniciatívy Peter Drál: *„V školách potrebujeme kvalitné pedagogické aj manažérske riadenie, preto odporúčame zmeniť kvalifikačné požiadavky na vedúcich zamestnancov a umožniť flexibilnejšiu štruktúru riadenia. Riaditeľov škôl, ako aj rektorov potrebujeme odbremeniť od prevádzkovej agendy a zabezpečiť im kvalitné vzdelávanie, aby boli schopní efektívne viesť tím, skvalitňovať podmienky na vyučovanie a nastaviť a implementovať ciele dlhodobého rozvoja školy.“* Navrhujeme zavedenie **ocenenia Manažér roka v školstve a vede**, ktoré umožní oceniť prácu manažérov v školách a zdieľať príklady dobrej praxe. Na vysokých školách odporúčame **zjednodušiť riadenie a posilniť pozíciu rektora, ktorý by však mal prejsť prísny výberom** správnej rady a senátu. *"Senát by mal nominovať až takmer polovicu členov správnej rady, čím sa posilní jej prepojenie na vysokú školu,"* dodala Renáta Hall. Do financovania je okrem **navýšenia zdrojov na financovanie vedy**, v ktorom výrazne zaostávame za EÚ, potrebné vnieść prostredníctvom výkonových zmlúv medzi VŠ a MŠVVaŠ SR **predvídateľnosť, stabilitu a možnosť rôzneho profilovania sa vysokých škôl.**

Na Slovensko v rokoch 2021 - 2027 prídu opäť **stovky miliónov eur zo štrukturálnych a investičných fondov EÚ**. Tieto by mohli byť **základným zdrojom pre rozbehnutie veľkej časti navrhovaných zmien**. Je preto **nevyhnutné zlepšiť ich implementáciu** cez zazmluvnenie aspoň polovice zdrojov do roku 2024, zníženie administratívnej záťaže prijímateľov a zjednodušenie ich čerpania.

Kompletné odporúčania, ktoré iniciatíva *To dá rozum* predkladá ako podnet na ďalšiu odbornú a verejnú diskusiu, sú dostupné na: <https://todarozum.sk/zmena-skolstva/>

Projekt je podporený z **Európskeho sociálneho fondu** prostredníctvom programu **Efektívna verejná správa**.

PROJEKT PODPORUJÚ

Tlačová správa – príloha

Oblasť 1: Priestupný, otvorený a flexibilný model vzdelávania

Všetky deti by mali vstupovať do školy z rovnakej štartovacej čiary, aby mohli spolu so svojimi spolužiakmi postupovať plynule na vyššie stupne vzdelávania bez rizika uviaznutia v slepej uličke a mali tak šancu plne rozvinúť svoj potenciál. Preto odporúčame **vytvoriť integrovaný a pre všetkých dostupný systém vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve** (ďalej VSRD). Tento systém by mal garantovať rozmanité podporné služby pre všetky deti a ich rodiny od narodenia až po nástup do školy. Zároveň navrhujeme postupné zavedenie **právneho nároku na miesto v programe VSRD** pre všetky deti od 3 rokov. Odporúčame tiež, aby bol systém VSRD riadený z ministerstva školstva a upravený novým zákonom. Navrhujeme otvorenie **materských škôl všetkým deťom od pol roka až po nástup do školy a postupnú transformáciu detských jasí na materské školy**. Dôležitým odporúčaním je aj **vytvoriť dostupnú sieť poskytovateľov včasnej podpory** pre všetky deti so zdravotným či sociálnym znevýhodnením a ich rodiny. Poskytovanie podpory by malo prebiehať najmä v rodinnom prostredí.

V integrovanom systéme VSRD má byť dôraz kladený na individualizovanú podporu a včasnú intervenciu. Preto je dôležité zabezpečiť podmienky **pre kvalitné priebežné diagnostikovanie a cielené stimulovanie rozvoja detí a plošné depistážne vyšetrenie školskej spôsobilosti** všetkých päťročných detí. Odporúčame, aby vstup do školy bol určený výhradne vekom dieťaťa, od čoho sa odvíja aj návrh **zrušiť v strednodobom horizonte možnosť odkladu povinnej školskej dochádzky**. V školách je zároveň nutné vytvoriť podmienky pre lepšiu adaptáciu detí, odstrániť tlak na výkon a prax opakovania ročníkov.

Navrhujeme vytvoriť kvalitatívne nové štátne kurikulum pre primárne vzdelávanie a **5-ročný prvý stupeň základnej školy (ISCED1)**, ktorý bude rozdelený na 2 moduly. V prvom trojročnom module majú žiaci získať dostatok času na adaptáciu a čo najväčší priestor na rozvoj jazykových a komunikačných zručností, čitateľskej gramotnosti, ako aj stratégií učenia sa pri rešpektovaní ich individuálneho tempa. Ďalšie dva roky majú vytvárať priestor pre postupný prechod žiakov na vyšší stupeň vzdelávania.

Na základných školách by mali byť vytvorené také podmienky na vzdelávanie, aby nebol dôvod pre vytváranie akýchkoľvek paralelných vzdelávacích dráh. Preto odporúčame **zmenu štátneho kurikula aj pre nižšie stredné vzdelávanie (ISCED2)**, v ktorom bude posilnený výber z rôznych vzdelávacích obsahov tak, aby každý žiak mohol objavovať a rozvíjať svoje silné stránky. S podporou

kariérového poradcu má počas základnej školy zároveň smerovať k výberu takej strednej školy, ktorá bude zodpovedať jeho schopnostiam a záujmom.

Každý žiak má mať možnosť pokračovať v štúdiu na strednej škole. Preto navrhujeme, aby aj žiaci, ktorí pri ukončení základnej školy neuspeli v testovaní zameranom na overenie výstupných štandardov vzdelávacieho stupňa ISCED2, mohli pokračovať v nematuritnom štúdiu na akejkoľvek strednej škole. Aby si každý jednotlivec mohol zlepšiť šance získať maturitu, počíta sa s možnosťou opakovania **testovania kedykoľvek neskôr a vytvára sa aj príležitosť predĺžiť si štúdium na základnej škole o jeden rok navyše** formou dobrovoľného 10. ročníka.

Žiaden žiak by nemal opustiť brány strednej školy bez získania kvalifikácie. Túto požiadavku možno naplniť cez **inovovaný model stredného odborného vzdelávania**, v ktorom každý absolvent získava osvedčenie s určením konkrétneho stupňa kvalifikácie podľa Národného kvalifikačného rámca. Kurikulum maturitných odborov stredných odborných škôl aj gymnázií počíta s prípravou na vysokoškolské štúdium a s **postupnou profiláciou žiakov vďaka výberu predmetových modulov na stredne pokročilej a pokročilej úrovni**. Väčšiu priestupnosť v stredoškolskom vzdelávaní má zabezpečiť **jeden rok spoločného všeobecného vzdelávania na všetkých maturitných odboroch**, počas ktorého žiak môže prehodnotiť svoj výber a prestúpiť na iný typ školy.

V súvislosti s celosvetovým trendom masifikácie vysokoškolského vzdelávania je potrebné zabezpečiť variabilnejšiu ponuku študijných programov, ktorá bude reagovať na potreby rozmanitejšej skupiny ľudí. Odporúčame **rozšíriť ponuku študijných programov o profesijne orientované bakalárske programy**, ktorých absolventi môžu nájsť uplatnenie na trhu práce bezprostredne po ukončení štúdia. Zároveň je potrebné **prepojiť na prax aj ostatné viac akademicky orientované programy**. Väčšia rozmanitosť študentskej populácie automaticky zvyšuje požiadavku **zlepšenia podpory študijnej úspešnosti na vysokej škole**, a to jednak vo vzťahu k celej populácii, ako aj k študentom so špeciálnymi vzdelávacími potrebami.

Vysoké školy by sa tiež mali **významne internacionalizovať**, a to jednak v zmysle zvýšenia počtu študentov a zamestnancov na mobilitných pobytoch, ako aj prilákaním a integráciou zahraničných študentov a akademikov do života školy. **Príchod zahraničných študentov a postdoktorandov** navrhujeme **finančne stimulovať cez štipendiá**. Je tiež potrebné, aby sa zvýšila účasť našich akademikov na medzinárodných projektoch zameraných na vedeckú a umeleckú činnosť, ako aj na zmeny vo vzdelávaní. Mala by sa podporiť **profesionalizácia služieb zahraničných oddelení VŠ**, ktoré majú na starosti internacionalizáciu. Je tiež potrebné stimulovať rozvoj **projektových centier**, ktoré pomôžu VŠ pri

získavaní a administrovaní medzinárodných projektov. Bolo by tiež žiaduce, aby štát napríklad prostredníctvom európskych štrukturálnych a investičných fondov **podporil projekty z Horizontu Europe**, ktoré získajú pozitívne hodnotenie európskych expertov.

Oblasť 2: Obsah vzdelávania, stratégie výučby a spôsoby hodnotenia

Obsah vzdelávania by mal podporovať celistvý rozvoj osobnosti detí a žiakov, rozvíjať kritické myslenie, digitálne zručnosti, motiváciu k učeniu sa a k práci, schopnosť učiť sa v súvislostiach, či spolupracovať pri riešení problémov. Obsah učiva by mal byť zaujímavý a aktuálny. Súčasný obsah vzdelávania, rovnako ako preferované prístupy k výučbe a spôsoby overovania vzdelávacích výsledkov tieto požiadavky nespĺňajú. Spôsobuje to aj súčasné nastavenie štátnych vzdelávacích programov pre jednotlivé stupne vzdelávania, ktoré existujú vo viacerých verziách pre žiakov s rozmanitými potrebami. Navrhujeme preto **zjednotiť štátne kurikulum** pre jednotlivé vzdelávacie stupne tak, aby každý mohol cielene a systematicky rozvíjať svoj potenciál a aby boli rešpektované rozmanité vzdelávacie potreby žiakov. Pre napĺňanie týchto cieľov bude potrebné vytvoriť nové štátne vzdelávacie programy, ktoré okrem aktualizovaného obsahu a cieľov pomenujú aj odporúčané stratégie výučby a formy hodnotenia. Cieľom takejto úpravy je **poskytnúť učiteľom podporu pri zmene výučby** v jednotlivých vzdelávacích oblastiach na základnej škole a v predmetoch na strednej škole.

Okrem zmeny stratégií výučby tak, aby **podporovali aktívne učenie sa a individualizáciu vzdelávania**, je potrebná aj zmena hodnotenia žiakov. V oblasti primárneho vzdelávania odporúčame klásť dôraz na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti a zmeniť stratégie výučby, aby umožňovali vyučovanie širších tematických celkoch vo väčších časových blokoch. Zároveň navrhujeme v tomto stupni **nahradiť klasifikáciu (známkovanie) opisnými formami hodnotenia**. Tým sa podporí nielen rozvoj vedomostí, ale najmä motivácia žiakov k štúdiu a osvojenie si efektívnych stratégií učenia sa. Na druhom stupni základnej školy navrhujeme podporovať rozvíjanie vedomostí, zručností a kompetencií v jednotlivých **vzdelávacích oblastiach pomocou širokého spektra metód výučby** a s dôrazom na priebežné, formatívne hodnotenie. Odporúčame, aby súčasťou vyučovacieho procesu bola podpora efektívneho využívania technológií. Na stredných školách navrhujeme pokračovať **v prehľbovaní poznania v jednotlivých predmetoch**. Programy (maturitné aj nematuritné) by mali byť vytvorené tak, aby poskytovali žiakom dostatok možností na voľbu predmetov podľa svojej profilácie, ale aby zároveň rovnomerne rozvíjali prierezové aj odborné kompetencie.

Navrhujeme, aby inovácie vo výučbe a zdieľanie príkladov overenej praxe bolo podporené cez existujúci (online portál) Centrálné úložisko digitálneho edukačného obsahu. Na ňom by mali byť zverejňované **učiteľmi vytvorené a recenzované praktické materiály k výučbe**. Odporúčame tiež, aby tvorba učebníc a učebných materiálov bola prepojená na výskum. Každá učebnica by mala byť overená v praxi a zahŕňať aj verzie prístupné pre žiakov so znevýhodnením, či s postihnutím. Navrhujeme, aby **učebnice boli schvaľované po recenznom konaní**, v ktorom ich posúdi expert z príslušného odboru poznania a taktiež odborový didaktik.

Na úrovni vysokých škôl odporúčame vytvoriť nástroje na **skvalitňovanie výučby a podporu akademickej a výskumnej etiky**. Odporúčanými nástrojmi sú častejšie **využívanie aktivizujúcich metód, pravidelná aktualizácia obsahu vzdelávania a prepájanie teoretických poznatkov s kontextom praxe**. Štúdium by mala zatriktívniť aj navrhovaná **internacionalizácia kurikula** a väčšie využitie angličtiny vo výučbe, ktoré by malo viesť aj k zvýšeniu počtu zahraničných študentov na našich vysokých školách. Výraznejšiu podporu si vyžaduje aj **účasť našich vysokoškolákov na mobilitách v zahraničí**, na ktorú by im školy mohli vytvárať priestor cez integráciu tzv. mobilitných okien do študijných programov.

Skvalitnenie výučby na vysokých školách by malo byť ústrednou úlohou **centier pre rozvoj pedagogických zručností**, ktoré by ich mali rozvíjať u doktorandov, ako aj VŠ učiteľov. VŠ učiteľom by mali pomáhať aj pri transformácii ich programov. Navrhujeme aj **revíziu organizácie jednotlivých študijných programov a znižovanie počtu predmetov a rozsahu kontaktnej výučby**. Odporúčame vznik **programových rád**, ktoré umožnia koordinovať **pohľady učiteľov, študentov a zástupcov praxe** na študijný program. Počas transformácie študijných programov by učelia mali mať nižšie zaťaženie v iných úlohách a za transformáciu by mali byť finančne odmenení. Odporúčame tiež vytvoriť **ocenenie pre najlepších vysokoškolských učiteľov** na danej VŠ, ako aj na celoštátnej úrovni. Vzdelávanie na vysokých školách by malo byť viac prepojené na prax cez **rozšírenie rozsahu odbornej praxe a jej skvalitnenie**. Toto možno dosiahnuť dôrazom na jej výber tak, aby bola integrálnou súčasťou štúdia, jej monitoringom a vyhodnocovaním prínosov po jej ukončení. Školám tiež odporúčame intenzívnejšie zapájať do výučby odborníkov z praxe.

Dôležitým odporúčaním je zvýšiť **dodržiavanie akademickej etiky na vysokých školách študentmi, učiteľmi a vedeckými i umeleckými pracovníkmi**. Na tento účel je potrebné zaviesť rôzne preventívne, detekčné a sankčné mechanizmy proti podvádzaniu, neetickému správaniu a iným akademickým prehreškom. Odovzdávaniu plagiátov by malo pomôcť predchádzať **kvalitné vzdelávanie študentov v akademickom písaní** už od začiatku štúdia. Pomôcť by malo tiež

rozšírenie Centrálneho registra záverečných prác, ktorý je využívaný **na kontrolu plagiátov**, o register **seminárnych prác** študentov, čo by uľahčilo učiteľom odhalenie plagiátov. Na dodržiavanie pravidiel akademickej a výskumnej etiky zo strany študentov aj učiteľov by mali dôsledne dohliadať **etické komisie vysokých škôl a na systémovej úrovni Národná etická komisia pre akademickú a výskumnú integritu**. Neodkladnou by sa mala stať príprava a schválenie **legislatívnej úpravy**, ktorá bude umožňovať **odnímať tituly získané podvodným spôsobom**. V prípade, že **Slovenská akreditačná agentúra** zistí, že vysoká škola **dlhodobo, i napriek upozorneniam, neimplementuje procesy na odhaľovanie porušovania akademickej etiky** odporúčame, **aby začala konať** z vlastného podnetu a uložila VŠ opravné opatrenia.

Oblasť 3: Individualizovaná podpora učiacich sa

Vzdelávací systém by mal **rozpoznávať rozmanité vzdelávacie potreby, potenciál a záujmy** učiacich sa, reagovať na ne a v prípade potreby poskytnúť deťom, žiakom a študentom kvalitnú a „na mieru šitú“ podporu. Odporúčame preto zmeniť súčasný model delenia žiakov a študentov podľa zdravotného a sociálneho znevýhodnenia či nadania na **vertikálny model založený na posúdení miery potrebnej podpory vo vzdelávaní** nevyhnutnej pre plnohodnotný **rozvoj potenciálu každého učiaceho sa**. Podpora vo vzdelávaní by mala byť dostupná **všetkým** deťom, žiakom a študentom v takej **miere, v akej ju potrebujú** a nemala by odrážať len prekážky pri učení na strane učiaceho sa (napríklad zdravotné znevýhodnenie), ale zohľadňovať aj bariéry v prístupe ku vzdelávaniu na strane konkrétnej školy (ako napríklad existenciu fyzických bariér či odlišnosť vyučovacieho jazyka od materinského jazyka dieťaťa).

Diagnostika vzdelávacích potrieb by mala smerovať **k včasnému zachyteniu rizikového vývinu a k nastaveniu účinnej podpory**. Odporúčame preto definovať **štandardy diagnostického procesu**, ktorý by mal slúžiť najmä na identifikovanie potenciálu učiaceho sa a existujúcich prekážok pri učení a umožňovať nastavenie podporných opatrení a služieb. Zároveň navrhujeme **výrazne posilniť personálne a materiálne kapacity poradenských zariadení** a podporiť využívanie záverov diagnostiky realizovanej odbornými zamestnancami v školách na nastavenie efektívnych učebných stratégií a podporných opatrení.

Podporné opatrenia vo vzdelávaní by mali byť **nárokovateľné pre každého**, kto ich potrebuje a školy by mali mať **garantované ich financovanie**. Navrhujeme preto vypracovať **katalóg podporných opatrení** v členení na **všeobecné, cielené a špecifické opatrenia**. Podporné opatrenia by zahŕňali napríklad posilnenie vyučovania niektorých predmetov, úpravy obsahu vzdelávania, špeciálno-pedagogickú podporu a intervencie, zvýšenú pedagogickú podporu cez

asistenta učiteľa, či podporu pri sebaobslužných činnostiach zabezpečovanú pomocným vychovávateľom, ako aj nové podporné služby, ktoré v súčasnosti v školách chýbajú. Tieto opatrenia by mali byť **financované formou účelovo viazaného štátneho príspevku**, ktorý by bol určený pre materské, základné aj stredné školy vrátane špeciálnych škôl. Výška príspevku by bola stanovená na základe **normovanej finančnej náročnosti jednotlivých opatrení a bola by pre školy garantovaná**. V prípade vysokých škôl by financovanie prebiehalo analogicky, avšak z novozriadeného **Fondu na podporu sociálnej inklúzie na vysokých školách**.

Zavádzanie podporných opatrení si bude vyžadovať **posilnenie personálnych kapacít na všetkých stupňoch vzdelávania**. V regionálnom školstve preto navrhujeme, aby **každá škola zamestnávala školského špeciálneho pedagóga alebo odborného zamestnanca**. V prípade menších škôl by ich prítomnosť mala byť zabezpečená na základe zmluvy o spolupráci s poradenským zariadením alebo s inou školou. Na všetkých plnoorganizovaných základných a na stredných školách navrhujeme vytvoriť **podporné tímy** ako súčasť systému výchovného poradenstva a prevencie. Na vysokých školách odporúčame vybudovať **vysokoškolské poradenské pracoviská** ako ich organizačné zložky. Odborní zamestnanci v školách a poradenských pracoviskách na vysokých školách by okrem podpory detí, žiakov a študentov so špeciálnymi potrebami poskytovali tiež všeobecné podporné opatrenia **všetkým učiacim sa** (napríklad psychologické poradenstvo, primárnu prevenciu, kariérové poradenstvo). Poskytovať by mali aj **podporu učiteľom pri individualizácii vzdelávania** v rozmanitých skupinách. Zároveň odporúčame posilniť externú podporu pre deti, žiakov, študentov, rodičov a pre školy formou **jednotného systému poradenských zariadení**, ktoré by poskytovali kvalitné a dostupné služby v oblasti diagnostiky, poradenstva, prevencie a intervencie.

Všetky navrhované opatrenia si kladú za cieľ zvýšiť podiel detí a žiakov so špeciálnymi potrebami v bežných triedach a školách. Navrhujeme cielene **podporiť možnosti prestupu medzi špeciálnym a hlavným prúdom vzdelávania** prostredníctvom tzv. **tranzitívnych plánov pre žiakov**. Prestupy zo špeciálnej do bežnej školy by boli podporené formou **tranzitívnych príspevkov**, ktoré by kompenzovali výpadok zdrojov na žiaka pre špeciálnu školu a financovali poskytovanie poradenstva odborníkmi zo špeciálnych škôl pre učiteľov bežných škôl. Časť špeciálnych škôl navrhujeme **transformovať na poradenské zariadenia** a časť zlúčiť s bežnými základnými školami. Zároveň navrhujeme tiež významne **posilniť spoluprácu medzi bežnými a špeciálnymi školami** formou metodickej podpory učiteľov a odborných zamestnancov v školách hlavného vzdelávacieho prúdu a poskytovania ďalších podporných opatrení odborníkmi zo špeciálnych škôl. V odporúčaniach tiež navrhujeme zaviesť konkrétne nástroje na

zniženie segregácie rómskych detí a žiakov v školách a podporu ich vzdelávania v inkluzívnom prostredí zahŕňajúce ako podporné a preventívne, tak aj viaceré korekčné a sankčné mechanizmy.

Oblasť 4: Zlepšenie prípravy a rozvoja pedagogických, odborných a akademických zamestnancov

Na skvalitnenie práce pedagogických, odborných a akademických zamestnancov v prvom kroku navrhujeme zabezpečiť **atraktívne platové ohodnotenie**, ktoré nielen priláka, ale v školstve aj udrží šikovných a motivovaných ľudí. Zvýšenie odporúčame realizovať plošne cez základnú zložku mzdy tak, aby sa pomer medzi priemernou mzdou učiteľov a vysokoškolsky vzdelaných ľudí na Slovensku vyrovnal priemeru krajín OECD.

Učitelia vstupujúci do praxe by mali byť na výkon svojho povolania dostatočne pripravení. V rámci vysokoškolskej prípravy na učiteľstvo preto odporúčame rozšíriť a skvalitniť pedagogické praxe a výučbu všeobecnej a odborovej didaktiky tak, aby absolventi získali **nielen vedomosti o tom, čo vyučovať, ale najmä zručnosti, ako to učiť**. S týmto cieľom odporúčame zvýšiť podiel výučby všeobecnej a odborovej didaktiky v študijných programoch učiteľstva, ktorú by mali zabezpečovať VŠ učitelia s dostatočnou praxou v regionálnom školstve. Zároveň navrhujeme **zvýšiť podiel pedagogickej praxe**, ktorá by mala prebiehať najneskôr v treťom semestri štúdia, pričom študenti učiteľstva by si mali zažiť priamu vyučovaciu činnosť už v rámci 1. stupňa VŠ štúdia. Celkovo je potrebné **navýšiť dotáciu štátu na pedagogické praxe**, aby sa stali činnosti spojené s pedagogickými praxami atraktívnymi aj pre kvalitných cvičných učiteľov.

Budúcich učiteľov je potrebné pripraviť na potrebu **individualizácie vzdelávania, aby boli schopní reagovať na rozmanité potreby a charakteristiky detí a žiakov**. Odporúčame preto, aby si budúci učitelia osvojili zručnosti rozpoznávať vlohy a potreby učiacich sa, prispôsobovať im svoj pedagogický prístup a spolupracovať s ďalšími odborníkmi pri zabezpečovaní adekvátnej podpory každému žiakovi. Za týmto účelom navrhujeme **zaviesť oblasť špeciálnej pedagogiky a inkluzívneho vzdelávania ako povinnú súčasť prípravy** v každom vysokoškolskom učiteľskom programe učiteľstva a iných pedagogických vied.

Možnosti kvalitného profesijného rozvoja by mali byť dobre dostupné aj pre učiteľov v praxi. V prípade pedagogických a odborných zamestnancov pôsobiacich v regionálnom školstve preto odporúčame zabezpečiť **kvalitné, rozmanité a dostupné možnosti profesijného rozvoja**, aby sa rozvíjali v rozpoznávaní vlôh učiacich sa a v ovládaní širokej škály metód. Za týmto účelom odporúčame **umožniť všetkým školám uchádzať sa o projekty so zjednodušeným**

spôsobom žiadania a vykazovania (tzv. šablónové projekty) financované zo štrukturálnych fondov. V oblasti skvalitňovania kariérového systému pedagogických a odborných zamestnancov navrhujeme **skvalitniť proces overovania profesijných kompetencií pri atestáciách**. Okrem obhajoby portfólia, ktoré by malo obsahovať súbor rôznych dôkazov preukazujúcich získanie relevantných kompetencií stanovených v profesijných štandardoch, by overovanie kompetencií malo prebiehať aj cez nový nástroj - **hospitácie pri výkone pracovných činností zamestnanca**. Hospitácie by mohli vykonávať akreditovaní externí pedagogickí a odborní zamestnanci, pričom atestujúca organizácia by mala koordinovať celý proces hospitácií, čiže by mala aj dostávať zo štátneho rozpočtu príspevky na hradenie všetkých nákladov.

Pre prípravu doktorandov navrhujeme **podporiť vznik doktorandských škôl**, ktoré prevezmú časť úloh školiteľov ako napríklad rozvíjanie vedeckých zručností u študentov, ako aj generických zručností využiteľných aj mimo VŠ či vedeckých pracovísk. Navrhujeme, aby doktorandi mali **systematickejšiu podporu od svojich školiteľov**, čo by malo byť **kodifikované v spoločnej zmluve** medzi doktorandom, školiteľom a doktorandskou školou.

Pri VŠ vedeckých a umelecko-pedagogických zamestnancoch navrhujeme, aby sa plat **odborných asistentov priblížil platu v národnom hospodárstve pre ľudí s 3. stupňom VŠ vzdelania**. Zároveň **nástupný plat po doktoráte** by mal byť **v čistom príjme vyšší ako bolo doktorandské štipendium**. Prvá zmluva po doktoráte by mala byť uzatvorená aspoň na tri roky, čím by sa vytvoril časový priestor na zistenie kompatibility medzi zamestnancom a školou. Navrhujeme tiež **zrušiť vedecko-pedagogické tituly profesorov a docentov a plne ich nahradiť funkčnými miestami**, ktoré budú odzrkadľovať **aktuálnu výkonnosť uchádzača** vo vedeckej, umeleckej, či pedagogickej oblasti. **Výberové konania** by mali byť zverejňované **v angličtine** na medzinárodných portáloch a realizované komisiou **s aspoň polovicou zahraničných posudzovateľov**. Polovica zahraničných posudzovateľov by bola potrebná aj pri predĺžení zmluvy. Odporúča sa tiež zavedenie **princípu otvorenej vedy a vzdelávania**.

Oblasť 5: Efektívne riadené a financované školstvo

Naše školy potrebujú kvalitné riadenie. Na úrovni regionálneho školstva preto odporúčame **zmeniť kvalifikačné požiadavky na riaditeľov**, aby sa nimi mohli stať ľudia schopní nielen zabezpečovať chod škôl, ale aj skvalitňovať podmienky na výučbu, efektívne riadiť tím a delegovať svoje povinnosti. Riaditelia majú byť schopní **sformulovať dlhodobé ciele rozvoja školy** a spoločne s učiteľmi, odbornými zamestnancami, žiakmi, rodičmi a zriaďovateľom ich v praxi aj naplňať.

Na to je potrebné riaditeľov odbremeniť od prevádzkových povinností, poskytnúť im kvalitnú prípravu a vytvoriť pre nich širokú ponuku vzdelávacích programov.

Školy na všetkých stupňoch regionálneho školstva potrebujú **dostupnú metodickú a organizačnú podporu** zo strany zriaďovateľov, samosprávy a štátnej správy. Odporúčame preto spresniť kompetencie zriaďovateľov škôl a odborne i personálne posilniť kapacity obcí, miest a samosprávnych krajov pri riadení školstva. V oblasti štátnej správy navrhujeme **presunúť kompetencie v oblasti vzdelávania z ministerstva vnútra späť na ministerstvo školstva** a z okresných úradov na špecializovanú štátnu správu v školstve. Na jej útvaroch odporúčame vykonať audit činností a posilniť kapacity na metodické usmerňovanie škôl.

Celé školstvo má byť riadené strategicky, opatrenia majú byť postavené na dátach, analýzach a skúsenostiach zo škôl. Navrhujeme preto zriadiť **Strategickú jednotku pre koordináciu vzdelávacej a vednej politiky** pri ministerstve školstva, posilniť postavenie a kapacity Inštitútu vzdelávacej politiky a **zriadiť konzultačný orgán** združujúci profesijné, stavovské a záujmové organizácie v regionálnom školstve. Odporúčame tiež optimalizovať činnosti a **reorganizovať štruktúru priamo riadených organizácií rezortu**. Ministerstvo školstva potrebuje zefektívniť svoje informačné systémy, zjednotiť spôsob zberu a spracovania dát a zlepšiť komunikáciu vo vzťahu k školám, odbornej a širokej verejnosti.

Na úrovni vysokých škôl odporúčame umožniť nastavenie **vnútornej štruktúry podľa charakteristík danej VŠ** a **riadenia súkromných VŠ podľa ich potrieb**. Na **verejných VŠ** navrhujeme **zjednodušiť riadenie** vytvorením jedného akademického orgánu, ktorý by vznikol zlúčením vedeckej rady a akademického senátu. **Odporúčame tiež posilniť pozíciu rektora**, ktorý by uzatváral všetky pracovné zmluvy, či zúčastňoval sa výberov profesorov a docentov. Mal by tiež **uzatvárať výkonovú zmluvu s dekanom**, pričom **neplnenie** tejto zmluvy by **po schválení v akademickom senáte VŠ** bolo **dôvodom na odvolanie dekana**. Navrhuje sa tiež **posilnenie správnej rady**, ktorá by spolu so zástupcami senátu hľadala a vyberala kandidátov a následne vyberala rektora. Správna rada by mala byť **zložená z nominantov senátu a Strategickkej jednotky pre koordináciu vzdelávacej a vednej politiky**, resp. MŠVVaŠ SR. **Podporné a prevádzkové aktivity** by mali byť **centralizované a kvestor by ich mal strategicky riadiť** na celej VŠ vrátane jej súčastí.

Financovanie vzdelávania a vedy má byť **primerané, spravodlivé a adresné**. Odporúčame prehodnotiť poskytovanie prostriedkov materským, základným a stredným školám tak, aby boli na jednotlivých **stupňoch vzdelávania primerane dostupné**, ale aby sa zároveň **zvyšovala odbornosť výučby**

a efektívita školskej siete. Navrhujeme výrazne investovať do podporných služieb pre žiakov a do profesijného rozvoja učiteľov. Platy pedagogických a odborných zamestnancov by sa mali naďalej zvyšovať tak, aby dosiahli priemer vysokoškolsky vzdelaných ľudí. **Celkový objem výdavkov vynakladaných na vzdelávanie a vedu má na Slovensku dosiahnuť aspoň priemer krajín EÚ.** Zároveň je potrebné zabezpečiť, aby bolo financovanie naviazané na jasne definované ciele vzdelávacej a vednej politiky a aby boli jednotlivé opatrenia pravidelne monitorované a vyhodnocované.

Pri verejných VŠ odporúčame vnieť prostredníctvom **výkonových zmlúv medzi VŠ a MŠVVaŠ SR predvídateľnosť, stabilitu a možnosť rôzneho profilovania sa vysokých škôl.** Financovanie by tiež malo **podnecovať k spolupráci vo vzdelávaní, vedeckej a umeleckej činnosti** naprieč disciplínami. Výkonové zmluvy by mali nadväzovať na dlhodobý zámer vysokého školstva. Navrhujeme **vytvoriť novú grantovú schému v rámci APVV** pre pedagogický výskum a výskum v oblasti vzdelávacích a vedných politík. Cieľom je poskytnúť **zdroje na analyzovanie dopadov zmien v školstve a umožnenie systematickej tvorby politík.**

Na Slovensko v rokoch 2021 - 2027 prídu opäť **stovky miliónov eur zo štrukturálnych a investičných fondov EÚ (EŠIF).** Tieto by mohli byť **základným zdrojom pre rozbehnutie veľkej časti navrhovaných zmien.** Je preto potrebné maximalizovať ich ciele využitie hneď od začiatku podpory, tzn. januára 2021 prostredníctvom vypracovania **Implementačnej stratégie operačných programov.** Mala by byť naviazaná **na ciele reformy školstva** a obsahovať záväzok **kontrahovania najmenej polovice finančných prostriedkov** alokovaných na ľudské zdroje a výskum a inovácie **do polovice finančného rámca (2024).** Za účelom zvýšenia čerpania finančných zdrojov a zlepšenia implementácie projektov odporúčame **znižiť administratívnu záťaž** a extenzívnejšie využívať **tzv. šablónové projekty** so zjednodušenou formou žiadania a vykazovania. Tie by mali nahradiť v súčasnosti využívané národné projekty, ktorých využívanie by malo byť minimalizované. Pre zabezpečenie dostatočného počtu kvalitných hodnotiteľov projektov odporúčame tiež **zvýšiť transparentnosť procesu hodnotenia** prizvaním mimovládnych organizácií, ktoré môžu pomôcť pri nastavení procesov a následne ich monitorovať a informovať verejnosť. Navrhujeme tiež vytvoriť podmienky pre využívanie zahraničných hodnotiteľov projektov. V oblasti výskumu **je potrebné zabezpečiť komplementaritu zdrojov zo štátneho rozpočtu a z EŠIF.** A to ako pri financovaní prevádzky infraštruktúry zakúpenej z EŠIF, tak aj pri financovaní výskumu Bratislavského kraja, ktorý nemá nárok na rovnaké zdroje ako zvyšok Slovenska. Pri aktualizácii **Stratégie výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu SR** navrhujeme jej nastavenie tak, aby z EŠIF **bolo možné podporiť excelentný výskum naprieč rôznymi oblasťami** dôležitými pre rozvoj Slovenska, ako sú vzdelávanie, či sociálna súdržnosť. Je tiež kľúčové, aby

pri podpore výskumu realizovaného s praxou ***boli vedci rovnocenným partnerom podnikateľského sektora*** a mohli plne profitovať zo zdrojov určených na výskumnú časť projektov.